

1. Apariția istorică a statului și dreptului. Condițiile și premisele:

Statul și dreptul fac parte din *fenomenele sociale* ale căror existență se limitează la o anumită perioadă de dezvoltare a societății.

În **evoluția** sa **societatea umană** a cunoscut mai multe **forme** de **convețuire**, precum :

1) **Hoarda** – care reprezintă un grup de indivizi, *reuniți* fără nici o regulă fixă, stabilă. Viața hoardei este nomadă. Principalele mijloace de existență le obține din vânătoare, pescuit, cules.

2) **Ginta** – este o uniune de oameni, bazată pe rudenie de sânge, oameni legați prin munca colectivă, comunitatea limbii, moravurilor, tradițiilor.

3) **Tribul** – este o uniune a câtorva ginți și constituie o comunitate etnică de organizare socială a mai multor ginți sau familii înrudite.

Datorită experienței de viață a unei comunități, se formează treptat un sistem de norme obișnuite care reglementează producția și repartizarea, relațiile de rudenie, proprietatea, sclavia, etc. În rezultat s-a constituit dreptul, care la prima etapă reprezenta o serie de obiceiuri. Astfel dreptul și statul apar în evoluția istorică ca inseparabile

Condițiile apariției organizării **statale** a societății s-au creat treptat în perioada descompunerii comunei primitive. Odată cu dezvoltarea *social-economică*, în cadrul societății primitive apar **forțe publice** care se desprind din rândurile celorlalți membri ai societății și formează o categorie de oameni aparte, care se ocupă cu guvernarea, cu conducerea societății.

La baza apariției **statului** și a **dreptului** au stat mai multe **premize** :

1) evoluția *formelor* de producție și a *relațiilor* de producție

2) *diviziunea* socială a muncii – triburile de *păstori* se separă de cele de *agricultori* și de cele de *vânători*

3) apar meșteșugarii și negustorii

4) apariția proprietății private

5) modificarea structurii sociale

6) apariția inegalității de avere și apariția claselor

2. Conceptul de stat. Noțiunea, esența și elementele (atributele) statului:

Statul este principala instituție politică a societății. Apărut aproape 6 mii de ani în urmă în Orientul Antic (Egipt, Babilon, China, India), statul continuă să fie și astăzi un instrument esențial de dirijare socială.

Există mai multe definiții ale statului. Analizându-le pe cele mai importante, constatăm că statul, de regulă, e caracterizat ca :

1) o instituție politică a societății cu ajutorul căreia se realizează conducerea societății;

2) o organizație care deține monopolul creării și aplicării dreptului;

3) o organizație care exercită puterea pe un teritoriu determinat a unei comunități umane;

4) o organizație politică a deținătorilor puterii de stat care poate obliga executarea voinței generale, aplicând, în caz de necesitate, forța de constrângere;

5) ansamblul autorităților publice care asigură guvernarea.

Statul se caracterizează prin câteva elemente, atribute sau dimensiuni istorice și politice. Acestea stau la baza oricărui stat și fără ele statul este de neconceput. Atributele statului au o importanță majoră. Ele condiționează atât apariția, cât și dispariția sau reînvierea statului.

1. **Teritoriul** – este atributul (elementul) **material** a statului. Pe lângă faptul că **teritoriul** este o noțiune *geografică*, el reprezintă, de asemenea, un concept politic și juridic. **Teritoriul** statului cuprinde solul, subsolul, apele și coloana de aer de deasupra solului și a apelor. La **teritoriul** statului se mai atribuie navele maritime, aeriene, rachetele cosmice, sateliții artificiali, reprezentanțele diplomatice.

2. **Populația** – constituie elementul (atributul) *demografic, psihologic și spiritual* a statului. Un **stat** fără **populație** nu poate să existe, e de neconceput. **Populația** poate avea față de autoritatea de stat ori calitatea de cetățean (membru al statului), ori calitatea de străin (cei care au cetățenia altui stat), ori pe cea de apatrid (fără cetățenie).

3. **Puterea publică** – constituie cea mai esențială caracteristică a statului, cel mai principal element specific al statului.

Denumită și putere de stat sau putere politică ori putere de constrângere. Statul, în ultima instanță înseamnă forță. Puterea se înfățișează sub mai multe forme. Ea poate fi politică sau nepolitică, statală sau nestatală. Într-o societate există mai multe categorii de putere: puterea familială, puterea unui colectiv, puterea unui grup social, puterea unor partide, puterea altor organizații social-politice. Puterea statală, însă, este cea mai autoritară putere.

3. Teoriile politico-filosofice și juridice privind originea și esența statului și dreptului:

1. Teoria teologică (teocratică) – Își are rădăcinile în statele Orientului Antic și capătă o mare răspândire în epoca Evului Mediu. Ea susține originea divină a statului. Conform acestei teorii, monarhul, șeful statului este reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ, deci statul este o creație a divinității, iar supușii trebuie să respecte această putere de stat. (Sfântul Augustin, Toma d'Aquino ș.a.).
2. Teoria patriarhală – susține că statul își trage originea de la familie. Rădăcinile acestei teorii le găsim în lucrările lui Aristotel. În opera „Politica” Aristotel susține că omul ca ființă socială se organizează în familie, iar statul reprezintă forma prelungită a acesteia. În perioada medievală teoria patriarhală este dezvoltată de englezul Robert Filmer. În lucrarea sa „Patriarhul” (1653) el susține că monarhul deține puterea de stat în calitate de moștenitor al lui Adam care a fost investit de Dumnezeu atât cu putere părintească, precum și cu cea legală.
3. Teoria patrimonială. A apărut în perioada medievală și susține că statul a luat naștere din dreptul de proprietate asupra pământului. Guvernanții stăpânesc pământul în virtutea unui vechi drept de proprietate, iar poporul nu este decât o adunare de arendasi pe moșia monarhului. Cel mai cunoscut reprezentant al acestei teorii este Ludwic Von Haller (1767-1854).
4. Teoria violenței. Capătă o răspândire largă în epoca modernă. Statul este rezultatul violentei politice, al luptei dintre triburi în societatea primitivă. Tribul învingător instituie puterea de stat, iar învinșii constituie masa supușilor. Cei mai de seamă reprezentanți sunt E. Duhring (1833-1921), L. Gumplowicz, K. Kautsky. Concepția a generat și unele versiuni rasiste. Așa, de exemplu, L. Gumplowicz în lucrarea „Teoria generală a statului” susține că triburile ce aparțineau unor rase superioare ar fi format statul în urma supunerii triburilor de rasă inferioară.
5. Teoria psihologică. Unele elemente ale acestei teorii le găsim la Platon și Aristotel, care susțineau ideea cum că omul simte necesitatea vieții în societate. Hugo Grotius vorbea de „apetitus socialis”, iar Thomas Hobbes spunea că „frica la făcut pe om să găsească statul”.
6. Teoria contractuală. Se afirmă în perioada revoluțiilor burgheze din Europa. Potrivit acestei teorii, aparitia statului este rezultatul unei înțelegeri dintre oameni, a unui contract social încheiat din voința oamenilor, a unui „pact de supunere”. Ca urmare, supușii promit să asculte, iar regele le promite un minimum de libertate.
- 7 Teoria materialistă. Această teorie și-a găsit absolutizare în teoria marxistă, conform căreia statul este rezultatul aparității proprietății private asupra mijloacelor de producție, a scindării societății în bogați și săraci, în clase antagoniste. (K. Marx, F. Engels, V. Lenin)

4. Forma de stat:

Forma de stat exprimă modul de organizare a puterii de stat, structura internă și externă a acestei puteri. Astfel, organizarea puterii de stat – forma de stat – se manifestă sub trei aspecte, sau constă din trei elemente :

- forma de guvernământ
- structura de stat
- regimul politic

1 Forma de guvernământ – se înțelege modul de formare și organizare a organelor statului (a puterii supreme de stat), competența lor. Această formă ne arată cine se afală în fruntea statului, cum este organizată instituția șefului statului, dacă este ea eligibilă sau nu, dacă are o putere limitată sau nu. Cele mai răspândite forme de guvernământ sunt : monarhia și republica.

2. Structura de stat (orânduirea de stat) – caracterizează organizarea puterii

în teritoriu. Ea se referă la faptul dacă statul este format dintr-o singură unitate sau din mai multe unități statale.

După structura de stat diferențiem :

- State simple sau unitare
- State compuse (federația și confederația)

3. regimul politic – este un sistem de metode și mijloace de conducere a societății (de înfăptuirea a puterii de stat). Există două categorii de regimuri politice : autocratice și democratice.

5. Conceptul statului de drept:

Statul de drept este rezultatul dezvoltării istorice a coexistenței celor două fenomene sociale – statul și dreptul – indisolubil și organic legate unul de altul, ambele având de îndeplinit funcții esențiale în organizarea și guvernarea societății. Statul de drept este :

- 1) o replică socială față de abuzul de putere;
- 2) pluralismul politic, libertatea conștiinței politice, a dreptului la opoziție;
- 3) democratismul puterii manifestate prin suveranitatea poporului care își exercită suveranitatea prin sistemul electoral, bazat pe vot universal, egal, direct și secret, alegeri libere prin care se instituie Parlamentul;
- 4) ordinea de drept, în care locul suprem îl ocupă Constituția;
- 5) separarea puterilor în stat;
- 6) guvernarea în numele majorității prin respectarea drepturilor minorității, a egalității în fața legii pentru toți cetățenii;
- 7) libertatea presei;
- 8) respectarea drepturilor și libertăților fundamentale așa cum acestea sunt prevăzute în documentele internationale, etc.

6. Noțiunea, originea și esența dreptului:

Dreptul este sistemul normelor de conduită, elaborate sau recunoscute de puterea de stat, care orientează comportamentul uman în conformitate cu valorile sociale ale societății respective, stabilind drepturi și obligații juridice a căror respectare obligatorie este asigurată, în caz de necesitate, de forța de constrângere a puterii de stat.

Originea dreptului. În societatea comunei primitive reglementarea relațiilor sociale o face obiceiul, care consolidează cele mai bune variante de comportament. Aceste obiceiuri au format dreptul obișnuielnic sau cutumiar. Constituirea dreptului are loc odată cu constituirea puterii publice de stat în țările Orientului Antic și în antichitatea greco-romană. Atunci apare, alături de normele obișnuielnice, cutumiare și dreptul scris, ilustrat prin anumite acte normative. Astfel, dreptul s-a constituit mai întâi în țările Orientului Antic.

Esența dreptului este voința generală, oficializată, adică voința juridică exprimată în legi și apărată de stat Voința juridică se numără printre elementele componente ale conștiinței juridice. În drept rolul voinței are o dublă semnificație :

- 1) rolul voinței generale, a grupărilor sociale sau a întregii societăți, determinate de anumite interese;
- 2) voința individuală, care se manifestă în procesul aplicării dreptului.

7. Principiile și funcțiile dreptului:

Principiile generale ale dreptului sunt :

- Principiul legalității – asigură bazele legale de funcționare a statului
- Principiul libertății și egalității
- Principiul responsabilității
- Principiul echității și justiției
- Principiul umanismului

Principalele funcții ale dreptului sunt :

1. Funcția de instituționalizare a organizării social-politice – se manifestă prin faptul că dreptul, prin normele sale (în special Constituția), reglementează organizarea autorităților publice ale statului,

atribuțiile lui, coraportul și divizarea autorităților publice în legislativă, executivă și judecătorească.

2. **Funcția de conservare, apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății** – asigură regimul constituțional și ordinea legală; dreptul apără colectivitatea umană, precum și securitatea fiecărei persoane, asigură proprietatea, etc. Stabilește principiile de bază ale convențurii sociale.

3. **Funcția de conducere a societății** – dreptul este cel mai important instrument de realizare a conducerii sociale; în drept își găsesc expresie scopurile social-politice pe care societatea și le propune la o etapă sau alta de dezvoltare.

4. **Funcția normativă** – această funcție derivă din scopul superior al dreptului. Funcția normativă exprimă rolul dreptului în viața socială, calitatea lui de a fi un mijloc efectiv de organizare și conducere socială. Prin norma juridică dreptul stabilește modalitatea de comportare a organelor statului, organizațiilor obștești și a cetățenilor. Această funcție implică toate celelalte funcții ale dreptului.

5. **Funcția informativă**. Reflectând realitatea, în normele juridice se acumulează cunoștințe despre viața multilaterală a societății, despre problemele societății. Dreptul concentrează în sine schimbările ce au loc în societate. Prin normele juridice putem aprecia principiile orânduirii sociale și de stat, structura politică a societății, caracterul relațiilor economice, nivelul de democratizare a societății, etc. Ca urmare, din normele juridice putem culege informații ample despre societatea respectivă la o etapă sau alta de dezvoltare.

6. **Funcția educativă** – prin norme juridice statul asigură cadrul organizatoric necesar activității spirituale și culturale și pune la dispoziția oamenilor o serie de mijloace prin intermediul cărora se realizează educația.

8. Norma juridică și trăsăturile ei esențiale:

Norma juridică este celula de bază a dreptului, și reprezintă o regulă de conduită, instituită (stabilită) sau sanționată (autorizată) de stat, exprimată în legi sau alte acte normative, menită să reglementeze domeniile de activitate umană, a căror aplicare este asigurată prin forța de constrângere a statului.

Trăsăturile ei: 1) **are un caracter general**. Ea se aplică în mod repetat într-un număr nelimitat de cazuri, adică ori de câte ori se ivesc condițiile prevăzute de ea.

2) **este impersonală** – adică nu se referă numai la anumite persoane, ci se adrează unui cerc nelimitat de persoane.

3) **obligativitatea normei juridice**. Normele juridice nu sunt simple indicații sau doleanțe, ci reprezintă o poruncă, un ordin, o dispoziție obligatorie. Dacă nu se execută, atunci se aplică forța de constrângere a statului.

4) **are un caracter volitiv**. Spre deosebire de legile care acționează în domeniul naturii, normele juridice depind de voința oamenilor. Totodată legislatorul nu elaborează normele juridice după bunul său plac. În reglementarea relațiilor sociale se ține cont de anumite relații obiective

5) **pot să prevadă nașterea unor efecte juridice**, care, în anumite împrejurări, sunt consecința unor evenimente ce se produc independent de voința oamenilor (nașterea, atingerea unui termen (vârsta), moartea, incendiul, inundația, distrugerea unui bun, etc.)

6) **normele juridice se pot realiza în viața practică numai trecând prin conștiința oamenilor**, – întrucât conduita este subordonată voinței lor. De aceea, persoanele minore (sub 14 ani) sau ce-i afecți de o boală mintală, nu poartă răspundere juridică pentru faptele săvârșite.

9. Clasificarea normelor juridice:

Principalele criterii de clasificare a normelor juridice sunt :

- ramura de drept
- forța juridică a normei
- modul de reglementare a conduitei
- sfera de aplicare

1. **Ramura de drept** – este un ansamblu de norme juridice care sunt organic legate între ele prin obiectul lor comun, prin anumite principii comune, precum și prin unitatea și metoda folosită la

reglementarea relațiilor sociale. Principalele **ramuri de drept** sunt : Constituțional, administrativ, penal, civil, muncii, familiei, financiar, funciar, comercial, etc.

2. **Forța juridică a normei** – După **forța juridică** pe care o au normele juridice distingem două categorii de norme juridice : a) norme juridice cuprinse în **legi** (Constituția, legi organice, legi ordinare) ; b) norme juridice cuprinse în **acte normative** subordonate **legii** (decrete, hotărâri, ordonanțe, dispoziții, regulamente, etc.)

3. **După modul de reglementare a conduitei** – deosebim : a) **Normele imperative** sunt normele care prescriu comportamentul subiecților de drept și nu admit nici o abatere de la acesta (constituțional, administrativ, penal, fiscal) – din domeniul dreptului public.

b) **Norme dispozitive** – sunt normele care acordă posibilitatea unui larg comportament subiecților de drept, care pot acționa după propria apreciere, adică norme care nici nu obligă, nici nu interzic în mod categoric o acțiune (civil, comercial, muncii, familiei).

4. **după sfera de aplicare** – mai largă sau mai redușă, sau după abaterea de la regulă, normele juridice se împart în : **1) generale** (se aplică tuturor relațiilor sociale); **2) speciale** cuprind un domeniu mai restrâns de relații sociale. (*De exemplu* : reguli și norme ce se aplică numai bărbaților, sau numai femeilor, sau numai militarilor, ori pensionarilor, copiilor, etc.); **3) de excepție** (norme ce se abat de la norma generală).

10. Acțiunea normelor juridice în timp, în spațiu și asupra persoanelor:

Acțiunea normelor juridice în timp. Un act normativ nu poate fi **veșnic**, deoarece nu sunt *constante, veșnice* nici relațiile sociale reflectate în el. Durata actului normativ este cuprinsă între două **momente** esențiale: momentul **inițial** al actului normativ, adică *intrarea în vigoare* și momentul **final**, adică *abrogarea* (sau încetarea acțiunii).

Acțiunea normelor juridice în spațiu. Normele juridice au aplicație juridică pe un anumit teritoriu. Din acest punct de vedere normele juridice se divizează în două grupe :

- internaționale
- interne

Normele juridice internaționale reglementează relațiile dintre state în conformitate cu principiul teritorialității. Normele juridice interne au aplicație teritorială, în limitele teritoriului indicat prin frontierele de stat (partea terestră, subsolul, apele interne și teritoriale, spațiul aerian). De asemenea, norma juridică are forță juridică pe teritoriul ambasadelor, consulatelor, navelor și aeronavelor cu drapelul de stat.

Acțiunea normelor juridice asupra persoanelor. Norma juridică acționează asupra tuturor persoanelor de pe teritoriul statului **Legea** este destinată **omului** privită ca persoană fizică sau ca persoană juridică. Norma juridică acționează asupra tuturor persoanelor de pe teritoriul statului. Există însă și unele particularități : **Șefii** statelor, **corpul diplomatic**, unele **categorii** de **străini** dispun de imunitate diplomatică; Cetățenii **străini** și **apatrizii** sunt limitați în unele drepturi.

11. Izvoarele dreptului:

1. **Obiceiul juridic** sau **cutuma** – cel mai vechi izvor de drept. Ca regulă socială, **obiceiul** precede **dreptul**. El se formează spontan, în urma aplicării repetate a unor datini, tradiții și practici de caracter moral și religios. Elementul central îl constituie repetarea constantă, căreia i se impune o obligativitate.

2. **Practica judecătorească** – a jucat de-a lungul istoriei un rol important ca izvor de drept, mai ales în epocile medievală și modernă. **Practica judecătorească**, denumită și **jurisprudență**, este alcătuită din totalitatea hotărârilor judecătorești, pronunțate de către instanțele de toate gradele.

3. **precedentul judiciar**. Unele sisteme de drept, cum ar fi cele anglo-saxone (Anglia, S.U.A., Canada, ș.a.), ca izvor de drept, recunoaște până în prezent și **precedentul judiciar**. În aceste țări hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești pe un caz concret constituie un **precedent** obligatoriu în viitor pentru toate instanțele inferioare.

4. **Doctrina juridică** – ca sursă de drept cuprinde analizele, investigațiile și interpretările făcute de specialiști (teoreticieni și practici) fenomenului juridic. Aceasta este **știința juridică** care a avut

o mare importanță în dezvoltarea și perfecționarea dreptului. Ea a fost recunoscută în epoca antică și cea medievală.

5. **Contractul normativ** – este acel contract care conține, stabilește anumite reguli de conduită cu caracter general. Spre deosebire de celelalte contracte, **contractul normativ** este izvor al dreptului.

6. **Actul normativ** – la momentul actual este principalul izvor de drept și ocupă o poziție dominantă în toate sistemele naționale de drept din lume. Actele normative sunt emise numai de către organele puterii de stat.

12. Raportul juridic: structura, trăsăturile fundamentale și premisele pentru apariție:

Trăsăturile: 1) **raportul juridic este un raport social** – deoarece se poate forma numai între oameni, luați la individual, ca persoană fizică sau constituiți în colectivități, ca persoană juridică.

2) **raportul juridic este un raport volitional** – deoarece apare datorită voinei oamenilor exprimată prin norme de drept în baza căreia simpla relație socială s-a transformat în raport juridic.

3) **raportul juridic este un raport valoric** – deoarece în el își găsesc concretizare valorile esențiale ale societății. Prin intermediul normelor juridice **statul** încurajează, promovează și estimează aceste valori.

4) **raportul juridic este o categorie istorică** – deoarece apare la o anumită etapă de dezvoltare istorică, odată cu apariți statului și dreptului. Raportul juridic, ca atare, poartă pecetea epocii istorice respective.

Premisele raportului juridic: 1) Norma juridică – reprezintă premisa fundamentală. Fără normă juridică nu putem vorbi de raport juridic. Anume norma juridică este acea premisă care stabilește problemele esențiale. Norma juridică stabilește cine poate fi subiect al raportului juridic dat și determină statutul juridic al subiecților, cât și consecințele abaterii de la prevederile normelor juridice;

2) **Faptul juridic** – este o premisă minoră. Reprezintă împrejurare ce atrage după sine apariția, modificarea sau stingerea unui raport juridic. Nu orice acțiune sau împrejurare din natură sau din viața socială are valoare de fapt juridic, ci numai acele împrejurări, de existența cărora normele de drept leagă consecințe juridice.

Structura: Privit din punct de vedere al structurii sale, raportul juridic este alcătuit din trei elemente constitutive: 1) Subiecții raportului juridic (adică participanți la el pot fi numai oamenii, ca persoane fizice sau persoane juridice, cât și **statul**, reprezentat prin organele sale);

2) Conținutul raportului juridic (este format din ansamblul de drepturi și obligații a subiecților ce participă la raportul juridic. Aceste drepturi și obligații sunt prevăzute în norma juridică.);

3) Obiectul raportului juridic (îl formează anumite acțiuni ale părților, lucrurile materiale cât și conduita oamenilor și alte valori nepatrimoniale).

13. Răspunderea juridică: condițiile de apariție și formele ei. Împrejurările care exclud răspunderea juridică:

Răspunderea juridică este mijlocul juridic care legalizează, blochează conduita ilegală și stimulează acțiunile sociale utile ale oamenilor. **Răspunderea juridică** survine numai atunci când există următoarele condiții: 1) **fapta ilicită** – este exprimată printr-o acțiune sau inacțiune care contravine prevederilor normei juridice. Caracterul ilicit al faptei este aspectul cel mai constant, ca trăsătură a faptei juridice, ce constituie fundamentul răspunderii.

2) **legătura causală dintre fapta ilicită și rezultatul dăunător**. Răspunderea juridică poate intervenii numai atunci când între acțiunea ilicită și prejudiciu există un raport de cauzalitate. Deci, o persoană poate fi trasă la răspundere pentru săvârșirea cu vinovăție a unei fapte antisociale numai atunci când rezultatul ilicit va fi o consecință nemijlocită a faptei sale ilicite.

3) **vinovăția (culpa)** – desemnează latura subiectivă a persoanei. **Vinovăția** este atitudinea psihică a persoanei față de fapta ilicită săvârșită de ea, precum și față de consecințele acestei fapte.

În funcție de natura și gravitatea lor socială, de categoria normelor juridice (ramura de drept) încălcările dreptului se împart în încălcări penale, administrative, civile, de dreptul muncii. Fiecărei încălcări de drept îi corespunde una din formele răspunderii juridice.

Răspunderea penală – este o condamnare publică de stat a faptelor ilicite și a persoanelor care le săvârșesc. Încălcările dreptului penal sunt denumite infrațiuni, care prezintă cel mai înalt grad de pericol social.

Răspunderea administrativă – încălcările normelor dreptului administrativ se numesc contravenții.

Răspunderea civilă îmbracă două forme: contractuală, ce constau în neîndeplinirea unor obligații ce derivă din contract; delictuală constă în obligația de a repara prejudiciul cauzat printr-o faptă ilicită sau obligația de repunere în drepturi.

Încălcările normelor dreptului muncii, sunt acele fapte ilicite care pot fi săvârșite numai de către persoanele încadrate în câmpul muncii: prejudiciul material și abaterile disciplinare.

Împrejurările care exclud răspunderea juridică:

a) **extrema necesitate** – înțelegem dreptul de a-și apăra propria viață pusă în pericol, cu prețul sacrificării altei persoane; ori împrejurările când o persoană pentru a înlătura un pericol pricinuieste o daună altei persoane.

b) **legitima apărare**

c) **iresponsabilitatea** – este starea psihică a unei persoane care din anumite motive (boală mintală, vârsta fragedă ș.a.) nu-și poate da seama de consecințele faptelor pe care le săvârșeste.

d) **forța majoră** – când fapta are loc datorită unor împrejurări străine neprevăzute și neașteptate.

e) **constrângerea fizică și psihică**

f) **beția involuntară** – influența alcoolului independent de voința persoanei.

g) **eroarea de fapt** – când autorul nu cunoaște anumite împrejurări sau situații de care depinde caracterul ilicit al faptei, în momentul săvârșirii ei.

14. Noțiunea, obiectul de reglementare și izvoarele dreptului constituțional:

Dreptul constituțional este ramură de bază a sistemului de drept din R.Moldova constituită dintr-un ansamblu unitar de norme juridice, cuprinse prioritar în constituție, norme ce au o forță juridică supremă și care reglementează relații sociale fundamentale din domeniile instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat, consfințirii și exercitării drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale omului, convețuirii statului în comunitatea internațională de state, în conformitate cu voința deținătorilor puterii de stat.

Obiectul de reglementare a dreptului constituțional. Dreptul constituțional are ca obiect de reglementare două categorii de relații sociale:

a) acelea care iau naștere în legătură cu instaurarea, menținerea și exercitarea puterii de stat.

Normele dreptului constituțional sunt chemate să asigure separarea puterilor în stat, ele prevăd schema de organizare, funcționare și colaborare a puterilor.

b) relațiile sociale ce sunt generate în legătură cu definitivarea și exercitarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale omului.

Izvoarele dreptului constituțional: 1. **Actul normativ** – constituie primul și cel mai important izvor pentru dreptul constituțional. Dar nu toate actele normative sunt considerate izvoare de drept constituțional, ci doar acelea care se adoptă de către Parlament și care reglementează relațiile sociale ce țin de obiectul de reglementare juridică constituțională.

2. **Tratatul internațional** – Pentru ca un tratat internațional să fie izvor al dreptului constituțional el trebuie să aibă un caracter aplicativ direct, să fie ratificat conform dispozițiilor constituționale și să cuprindă reglementări ale relațiilor specifice dreptului constituțional.

15. Subiectele raporturilor de drept constituțional:

1. **Poporul** – conform art. 2 al Constituției poporul este unicul generator al puterii. El o poate exercita în mod direct sau prin organele sala reprezentative.

2. **Statul** – acesta apare ca subiect al raporturilor juridice constituționale atât direct, cât și prin organele sale.
3. Autoritățile publice (organele statului).
4. **Partidele** și alte organe social-politice.
5. **Cetățenii** – aceștea pot apărea :
 - a) ca persoane fizice, în cazul realizării drepturilor lor fundamentale;
 - b) ca persoane investite cu anumite funcții într-un organ de stat (deputat, judecător, procuror, Președinte al Republicii etc.);
 - c) sau pot fi organizați pe circumscripții electorale (electorat).
6. **Străinii** și **apatrizii** – aceștea pot apărea ca subiecte ale raporturilor de drept constituțional în raporturile ce apar în legătură cu acordarea cetățeniei R.Moldova, a azilului politic, etc.

16. Drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor R. Moldova:

Drepturile și **libertățile** esențiale în **Constituția** Republicii Moldova includ în mare parte drepturile proclamate în **Carta Internațională a Drepturilor Omului** și ce prevăzute de **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**. La categoria **inviolabilităților** menționăm : 1. Dreptul la viață ;2. Inviolabilitatea persoanei ;3. Inviolabilitatea domiciliului ;4. Dreptul la liberă circulație ;5. Dreptul la apărare . Se mai cuprind și drepturi **social-economice** și **culturale** : 1. Dreptul la muncă ;2. Dreptul la odihnă ;3. Dreptul la învățătură ;4. Dreptul la pensie 5. Dreptul la proprietate și moștenire ;6. Dreptul la ocrotirea sănătății ;7. Dreptul de petiționare ;8. Libertatea creației
Drepturile exclusiv politice : 1. Dreptul de a alege ;2. Dreptul de a fi ales. **Drepturile și libertățile social-politice** : 1. Libertatea conștiinței ;2. Libertatea cuvântului ;3. Libertatea presei ;4. Dreptul la administrare ;5. Dreptul la asociere ;6. Dreptul la informație . Totodată, **cetățenii** Republicii Moldova au și **îndatoriri**, precum : 1. Devotamentul față de țară ;2. Apărarea Patriei ;3. Contribuții financiare ;4. Protecția mediului înconjurător și ocrotirea monumentelor.

17. Parlamentul RM: structura și organizarea internă, funcțiile, activitatea, dizolvarea :

Parlamentul constituie o instituție publică a cărei rol este de a reprezenta populația unui stat și, în această calitate, de a exercita prerogativele prevăzute în **Constituție**. **Parlamentul** R. Moldova, compus din **101 deputați**, este un parlament **unicameral**. Organizarea **internă** a Parlamentului include: președinte și vice-președinți, biroul permanent, fracțiuni parlamentare, comisii parlamentare.

Parlamentul exercită diferite **funcții** și anume (art. 66) :

- a) funcția legislativă, care este împuternicirea primordială a **Parlamentului** (Parlamentul „este unica autoritate legislativă a statului”, art. 60, alin 1)
- b) funcția de stabilire a direcțiilor principale ale activității social-economice, culturale, statale și juridice;
- c) funcția de alegere, formare, numirea sau revocarea unor autorități statale
- d) funcția de conducere în politica externă
- e) funcția de organizare internă a sa
- f) funcția de control, etc.

Parlamentul R. Moldova este conceput ca un organ de lucru permanent. Forma principală de activitate este **sesiunea**, care pot fi atât ordinare, cât și extraordinare sau speciale. **Parlamentul** se întrunește în două sesiuni ordinare pe an. Prima sesiune începe în luna februarie și nu poate depăși sfârșitul lunii iulie. A doua sesiune începe în luna septembrie și nu poate depăși sfârșitul lunii decembrie.

Dizolvarea Parlamentului: 1) în cazul imposibilității alegerii **Președintelui** R. Moldova, formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de **3 luni** (prin decretul Președintelui R. Moldova); **2)** în cursul unui an **Parlamentul** poate fi dizolvat o singură dată; **3)** **Parlamentul** nu poate fi dizolvat în ultimele **6 luni** ale mandatului **Președintelui țării** și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război.

18. Președintele Republicii Moldova, atribuțiile:

Președintele R. Moldova este **șeful statului**, reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Atribuțiile Președintelui :

- 1) poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele R. Moldova și le prezintă spre ratificare Parlamentului
- 2) acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai R. Moldova (la propunerea Guvernului)
- 3) este comandantul suprem al forțelor armate; poate declara stare de război (în caz de agresiune armată împotriva țării), mobilizare parțială sau generală
- 4) promulgă legile (în cazul când are obiecții asupra unei legi, este în drept să o remită, în termen de două săptămâni, spre reexaminare Parlamentului. Dacă Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea)
- 5) emite decrete obligatorii pentru executare pe teritoriul statului
- 6) conferă decorații și titluri de onoare
- 7) soluționează problemele cetățeniei R. Moldova și acordă azil politic
- 8) acordă grade militare superioare, ranguri diplomatice, grațiere individuală;
- 9) numește în funcții publice
- 10) conferă grade superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judcătorii și altor categorii de funcționari.

19. Guvernul Republicii Moldova, atribuțiile:

Guvernul – asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice. Guvernul adoptă hotărâri, ordonanțe și dispoziții.

- a) Guvernul este responsabil în fața Parlamentului și prezintă informațiile și documentele cerute de acesta, iar fiecare din membrii săi sunt obligați să răspundă la întrebările formulate de deputați;
- b) membrii Guvernului au acces la lucrările Parlamentului. Dacă li se solicită prezența, participarea lor este obligatorie;
- c) Parlamentul, la propunerea a cel puțin o pătrime din deputații, își poate exprima neîncrederea în Guvern, cu votul majorității deputaților.

20. Noțiunea, obiectul și izvoarele dreptului administrativ:

Dreptul administrativ este o ramură a dreptului public, care cuprinde totalitatea normelor ce reglementează relațiile sociale din domeniul administrației publice. **Obiectul de reglementare** a dreptului administrativ îl constituie relațiile sociale care se formează în sfera guvernării de stat și reprezintă unul din tipurile activității de stat. **Izvoarele dreptului administrativ:**

1. **Constituția R. Moldova** – ce cuprinde dispoziții fundamentale care determină organizarea și funcționarea administrației publice, norme ce se referă la raporturile autorităților publice cu cetățenii etc. Astfel, Constituția R.M. cuprinde norme consacrate instituției Președintelui, Guvernului, Parlamentului, organelor administrației publice locale;
2. **Legile adoptate de Parlamentul R. Moldova** – care reglementează relațiile sociale în domeniul administrației de stat : Legea cu privire la Guvern; Legea privind administrația publică locală; Codul contravențional, etc.
3. **Hotărârile Parlamentului**- Sunt acte administrative cu caracter normativ sau individual, care intervin pentru organizarea activității interne a Parlamentului și structurilor ce intră în componența sa sau sunt subordonate nemijlocit Parlamentului (aparatură Parlamentului);
4. **Decretele Președintelui R. Moldova** – Conform art. 94 din Constituție, Președintele R.M. în executarea atribuțiilor ce-i revin, emite decrete, care sunt obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele Președintelui sunt izvoare de drept administrativ atunci când au caracter normativ și cuprind norme de drept administrativ.
5. **Hotărârile și dispozițiile** (ordonanțele) **Guvernului** – Conform art. 102 din Constituție, Hotărârile Guvernului sunt acte normative administrative subordonate legii și se emit pentru organizarea executării legilor.
6. **Deciziile și dispozițiile organelor administrației publice locale** – Conform Constituției (art. 112-113) autorități publice de nivel local sunt consiliile locale și primarii aleși, precum și consiliile raionale. Legea privind administrația publică locală prevede adoptarea deciziilor consiliilor locale cu majoritatea de voturi ale membrilor, iar primarii emit dispoziții executorii.

21. Contravenția. Răspunderea contravențională :

Contravenția – se consideră fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege. Contravențiile pot fi de două feluri :

1) contravenție continuă – care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp îndelungat, a activității contravenționale;

2) contravenție prelungită – este fapta săvârșită cu o unică intenție, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni sau inacțiuni contravenționale identice comise cu un singur scop.

Răspunderea contravențională a persoanei fizice : 1) este pasibilă (= care merită să sufere) de răspundere contravențională persoana fizică cu capacitate de exercițiu, care are împlinită vârsta de 18 ani;

2) persoana cu vârsta între 16 și 18 ani este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvârșirea faptelor prevăzute în art. 228-245 „Contravenții în domeniul circulației rutiere” și la art. 263-311 „Contravenții ce afectează activitatea de întreprinzător, fiscalitatea, activitatea vamală și valorile mobiliare”.

3) în cazul minorului care a săvârșit o contravenție, materialele cauzei se transmit organelor pentru problemele minorilor. În unele cazuri, instanța de judecată poate aplica față de minor măsuri de constrângere cu caracter educativ, conform art.104 din Codul penal.

4) persoana cu funcție de răspundere este pasibilă de răspundere contravențională conform dispozițiilor generale,

22. Sancțiunile contravenționale:

Sancțiunea contravențională este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și de reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei care a săvârșit o contravenție.

1). Avertismentul – este sancțiunea cea mai ușoară, și constă în atenționarea persoanei asupra pericolului faptei săvârșite și i se recomandă de a respecta pe viitor dispozițiile legale;

2). Amenda – este cea mai răspândită măsură de constrângere și mai frecvent prevăzută în majoritatea articolelor din Cod. Mărimea amenzii este determinată de norma juridică concretă.

3) Privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitatea – această sancțiune poate fi aplicată în cazul în care activitatea a fost folosită în săvârșirea contravenției sau în cazul în care contravenția reprezintă o încălcare a regulilor de desfășurare a acestei activități.

4) Privarea de dreptul de a deține anumite funcții – poate fi aplicată de instanța de judecată pentru un termen de la 3 luni la un an.

5) Aplicarea punctelor de penalizare. Privarea de dreptul special – conducătorul de vehicul declarat vinovat de săvârșirea contravenției, odată cu aplicarea sancțiunii principale, i se aplică și puncte de penalizare ca sancțiune complementară.

6). Munca neremunerată în folosul comunității – se stabilește în afara timpului de seviciu sau de studii. Durata este de la 10 la 60 de ore și se execută în 2-4 ore pe zi. Această muncă se prestează în cel mult 6 luni de la data hotărârii judecătorești.

7) Arestul contravențional – este o sancțiune ce se aplică numai în cazuri excepționale, care constă în privarea de libertate pe un termen stabilit prin hotărâre judecătorească și numai pentru unele categorii de contravenții administrative.

8) Expulzarea din Republica Moldova – este o măsură de îndepărtare silită a cetățenilor străini și apatrizilor care au încălcat regulele de ședere.

23. Liberarea de răspunderea contravențională:

Cauzele care înlătură caracterul contravențional al faptei și răspunderea contravențională. Se consideră cauze care înlătură caracterul contravențional al faptei și răspunderea contravențională: a) starea de iresponsabilitate; b) legitima apărare; c) starea de extremă necesitate; d) constrângerea fizică și/sau psihică; e) riscul întemeiat; f) cazul fortuit.

24. Autoritățile competente să soluționeze cazurile contravenționale:

Aplicarea sanctiunilor și procedura de examinare și soluționare a cazurilor contravenționale se realizează de anumite organe împuternicite de lege. Potrivit art. 393 din „Codul contravențional”, autoritățile competente să soluționeze cauzele contravenționale sunt :

1. instanța de judecată
2. procurorul
3. comisia administrativă
4. agentul constatatator – sunt organele de specialitate, cum ar fi :
 - Organele afacerilor interne
 - Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției
 - Organele de control financiar și fiscal al Ministerului Finanțelor
 - Serviciul vamal

25. Noțiunea, metoda, obiectul de reglementare și izvoarele dreptului civil:

dreptului civil- Ramură de drept care reglementează raporturile patrimoniale și raporturile personale nepatrimoniale stabilite între persoane fizice și juridice, în care părțile se află pe poziții de egalitate juridică, în scopul dezvoltării și perfecționării relațiilor sociale. Egalitatea juridică a părților este metoda de reglementare specifică dreptului civil. **Metoda de reglementare a dreptului civil**. Prin metodă de reglementare se înțelege totalitatea de mijloace și metode cu ajutorul cărora dreptul influențează relațiile sociale, comportarea oamenilor în aceste relații. Astfel, **metodele de reglementare** a dreptului civil sunt : – Metoda **prescriptivă** – cere un comportament cert și sigur al legii – Metoda **interdicției** – care interzice sau stabilește careva limitări indirecte – Metoda **permisivă** – admite diverse variante de acțiuni.

Obiectul de reglementare al dreptului civil este constituit din două categorii de raporturi juridice :

1) **raporturi patrimoniale** (care constituie majoritatea), sunt acele raporturi sociale care au un conținut economic, o valoare economică și pot fi evaluate în bani. Asemenea raporturi sunt : de proprietate, vânzare-cumpărare, donatie, împrumutul, închirierea, cauzarea unei daune, raporturi obligationale etc.

2) **raporturi personale nepatrimoniale**, sunt acele raporturi sociale care nu au conținut economic (neputând fi evaluate și exprimate în bani), dar unul moral, prin care se manifestă individualitatea persoanei.

În cadrul sistemului de izvoare ale dreptului civil, actele normative sunt plasate într-o ierarhie strict determinată, ce corespunde ierarhiei organelor de stat emitente ale actelor normative. În categoria **izvoarelor** dreptului civil intra: 1. Constituția R. Moldova; 2. Codul civil (adoptat la 6 iunie 2002) 3. Legile ordinare ale Parlamentului ;4. Decretele Președintelui R. Moldova ;5. Hotărârile Guvernului ;6. Deciziile organelor autoadministrării locale

26. Persoana fizică – subiect de drept civil: capacitatea de folosință și de exercițiu, identificarea:

Persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile. **Capacitatea** de a avea drepturi și obligații civile, adică **capacitatea de folosință**, se recunoaște în măsură egală tuturor persoanelor fizice. **Capacitatea de folosință** a persoanei **fizice** apare în momentul nașterii și încetează o dată cu moartea persoanei. **Capacitatea de exercițiu** a persoanei **fizice** este aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa.

Există mai multe categorii de capacitate de exercițiu a persoanei fizice :

1) Capacitate de exercițiu restrânsă (limitată) se referă la persoanele fizice între vârsta de 7 și 18 ani și a persoanelor ce au atins majoratul, dar care au fost limitate în cap. de exerc. prin hotărâre judecătorească. 2) **Capacitatea deplină de exercițiu** începe de la împlinirea vârstei de 18 ani, adică a majoratului. Totodată, prin **art. 20** (alin. 2 și 3) **CC stipulează** că poate dobândi capacitatea deplină de exercițiu următoarele categorii de persoane : a) minorul prin căsătorie ; b) minorul care a atins vârsta de 16 ani dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu acordul părinților (etc.), practică activitatea de întreprinzător ; 3) **Lipsa capacității de exercițiu** este recunoscută persoanelor fizice care nu au împlinit vârsta de 7 ani, precum și a celor **alienați** (bolnavi) **mental**, lipsiți de capacitate

de exercițiu prin hotărâre judecătorească. Persoana fizică nu poate fi lipsită de capacitatea de folosință.

Individualizarea persoanei fizice în raporturile juridice civile se realizează prin atribute de identificare, care sunt : 1) **numele persoanei** – un cuvânt sau grupe de cuvinte prin care este o persoană fizică se individualizează în societate, compus din **numele de familie** și **prenume**, iar în cazurile prevăzute de lege, și **patronimicul** (persoana fizică are dreptul și la **pseudonim**, care apare mai mult în domeniul dreptului de autor: literatură, muzică, artă, etc.). ; 2) **domiciliul** – individualizarea persoanei în spațiu – este locul unde persoana fizică își are locuința statornică sau principală (reședința este locuința temporară sau secundară) **starea civilă** – este mijlocul de identificare a persoanei fizice prin indicarea calităților personale. Starea civilă este strict determinată de lege și ține de anumite evenimente sau acte juridice, ce sunt înregistrate în „**Registrul actelor de stare civilă**”.

27. Persoana juridică – subiect de drept civil: constituirea, clasificarea, încetarea:

Persoana juridică este organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanța de judecată. Elementele **constitutive** ale persoanei juridice : a) o **organizare** stabilă proprie, care presupune structura internă unitară, cu organe de conducere, cu atributele și competența acestora, cu o voință juridică proprie și cu modul de dizolvare; b) existența unui **patrimoniu** propriu care se deosebește de cel al altor subiecți de drept, precum și de cel al membrilor colectivului persoanei juridice; c) un **scop determinat**, bine definit și lăcit al înființării, în acord cu interesul obștesc.

Clasificarea persoanei juridice. Potrivit actelor normative în vigoare, persoanele juridice sunt : 1)statul R. Moldova reprezentat de organele sale;2)societățile comerciale, care la rândul lor sunt : a) societatea în nume colectiv; b) societatea în comandită; c) societatea pe acțiuni, d)societatea cu răspundere limitată, (cooperativele; întreprinderile de stat;întreprinderile municipale societăți necomerciale, care la fel se împart în : asociație, fundatie, instituție . **Clasificarea** persoanei juridice se face și după următoarele criterii : 1) după **esența scopului** lor – persoanele juridice se divizează în : societăți comerciale ; societăți necomerciale; 2) după forma **dreptului** de **proprietate** care se află la originea patrimoniului; 3) după **naționalitatea** lor, persoanele juridice sunt : ale R. Moldova, care la rândul lor pot fi autohtone și neautohtone, și persoane juridice străine; 4) după **sediul** lor, persoanele juridice sunt : cu sediul în R. Moldova și cu sediul în străinătate; 5) după **regimul juridic** ce li se aplică, persoanele juridice sunt : de drept public și de drept privat. **Încetarea activității persoanei juridice** care poate avea loc prin : 1) **reorganizare** – care poate avea forma de : a) **fuziune** (forma: contopirea și absorbția) b) **dezmembrare** (divizare și separare); c) **transformare** (schimbarea formei juridice de organizare) 2) **dizolvare** sau **lichidare** – dizolvarea poate avea loc prin decizia fondatorilor sau prin decizia instanței de judecată.

28. Tranzacțiile (convențiile) de drept civil și clasificarea lor:

Numim **tranzacție** (convenție, sau act juridic) de drept civil acele acțiuni licite, ale uneia sau a mai multor persoane fizice și juridice, săvârșite în scopul de a crea, modifica, transmite sau stinge un raport juridic civil.

1) după **numărul părților**, tranzacțiile se împart în : 1)**unilaterale** – care reprezintă manifestări de voință ale unei singure persoane ; 2) **bilaterale** – între două persoane Aceste tranzacții sunt majoritatea și se mai numesc contracte.3)**multilaterale** – este exprimată voința a trei sau a mai multe persoane;

2) după **scopul urmărit** la încheierea lor, se disting :a) convenții cu titlu **oneros** (contr. de vânzare-cumpărare, de schimb, etc.)b) convenții cu titlu **gratuit** (donația, testamentul)

3) după **conținutul** lor se disting convenții : a)**patrimoniale**; b)**nepatrimoniale**

4) după **modul de încheiere** (metoda săvârșirii lor) avem convenții :

a)**consensuale** (pentru încheierea lor este suficient simplul acord de voință al părților); b)**reale** (pe

lângă acordul părților mai este necesar și predarea lucrului vizat de convenție. C)**solemne** (formale)

(convenția este considerată valabilă dacă la încheierea ei a fost respectată forma prevăzută de lege. De exemplu: testamentul, donația, contractul de vânzare-cumpărare a casei de locuit); d) **nesolemne(neformale)** (legea nu cere o formă anumită, părțile sunt libere să recurgă la orice modalitate de încheiere a convenției. De exemplu: împrumutul, depozitul)

29. Condițiile de valabilitate a tranzacțiilor. Tranzacțiile nevalabile:

Pentru ca o **convenție** să fie **valabilă**, este necesar ca să **îndeplinească** o **serie de condiții** esențiale stabilite de **lege** sau de **părți**, precum : a) **consimțământul părților** (manifestarea de **voință** de a **încheia** convenția); b) **capacitatea de exercițiu a părților** (aptitudinea subiectului de **drept civil** de a **deveni titular de drepturi și obligații civile**); c) **obiectul** (e necesar ca **obiectul** să fie **posibil**, să **existe**, să fie **determinat**, să fie **moral**, să fie **licit** și să fie **admis de lege** în **circuitul civil**); d) **forma convenției** (scrisă, verbală sau formă **autentică** (adică autentificarea lui notarială))
Convențiile nevalabile (nulitatea lor): 1) lipsa **acordului de voință** a uneia din părți ; 2) convențiile ce contravin **legii, ordinii publice sau bunelor moravuri** ; 3) convențiile **încheiate** de o persoană juridică **contrar scopurilor** prevăzute de **statutul** său; 4) convențiile **fictive** sau **simulate** (fictive = fără intenția de a produce efecte juridice; simulate = încheiat cu intenția de a ascunde un alt act juridic); 5) convențiile **încheiate** de un **minor** în vârstă de la **7 la 14 ani** (cu excepția prevederilor stipulate în art. 22, alin. 2); 6) convențiile **încheiate** de un **minor** în vârstă de la **14 la 18 ani** sau de o persoană limitată în **capacitatea de exercițiu** fără acordul **părinților, adoptatorilor** sau al **curatorului** ; 7) convențiile **încheiate** de o persoană declarată **incapabilă** ; 8) convențiile **încheiate** cu încălcarea **limitelor împuternicirilor**; 9) **contravențiile încheiate** numai de **formă** (persoana **vinovată de săvârșirea unei infracțiuni**, pentru **eschivarea de la confiscarea averii** **donează** rudelor **autoturismul, casa** sau alte **bunuri** ce-i **aparțin**, dar de fapt rămâne **posesor**); 10) convențiile **încheiate** în baza unei **erori** sau prin **înselăciune, viclenie, violență fizică sau psihică, amenințare** etc.

30. Reprezentarea și procura:

Reprezentarea constă în **săvârșirea** de către o **persoană**, numită **reprezentant** în **numele și pe seama altei persoane**, numită tot **reprezentant** a unui **act juridic** ale **cărui efecte se produc** direct în **persoana și patrimoniul** acestuia din urmă. În raport cu **sursa împuternicirilor** **reprezentarea** este de **trei feluri** : 1) **Legală** – se numește **legală** atunci când **împuternicirile** reprezentantului **rezultă din lege**; 2) **Binevolă** – când **împuternicirea** se acordă de către **reprezentant** **reprezentantului** printr-un **act juridic** ; 3) **Judiciară** – când **reprezentantul** primește **împuterniciri** din partea **instanței de judecată** . Deci, pentru a **vorbi** de **reprezentare** este obligatoriu ca **reprezentantul** să aibă o **împuternicire** din **partea** fie a **reprezentantului**, fie a **legii**, fie din partea **justiției**. În cazul când **împuternicirea** este dată de **reprezentantul însuși**, ea se numește **procură**. **Procura** este un **document** care fixează **conținutul și limitele împuternicirilor** **stabilite de reprezentant**. **Procura** poate fi **eliberată** atât pe **numele unei persoane**, cât și a mai **multor persoane**. Ea poate fi **eliberată** de o **persoană** ori de mai multe **persoane** concomitent. **Termenul de valabilitate a procurii** nu poate fi mai **mare de 3 ani**. Dacă **termenul** nu este indicat, **procura** este **valabilă** timp de **1 an** de la data **întocmirii**. (**Procura** în care nu este **indicată** data **întocmirii** este **nulă**). **Persoana** căreia îi este **eliberată** procura, poate **elibera o procură** de **substituire**, **autenticată notarial**, numai dacă acest **drept** este **stipulat** expres în **procură** sau dacă este în **interesul** reprezentantului. Sunt două feluri de procura : **generală** și **specială**. **Procura generală** prevede **împuterniciri** în **încheierea diferitelor convenții** și la **efectuarea altor acțiuni**. **Procura specială** prevede **împuterniciri** la **încheierea convențiilor** într-un anumit **domeniu** sau pe o anumită **problemă** (această **procură** se mai numește **valabilă o singură dată**).

31. Termenele în dreptul civil. Prescripția extensivă

Termenul este un **institutede drept civil**, care se **exprimă** printr-un **moment** sau o **perioadă** de timp în **legătură** cu **prezența sau scurgerea** căreia, **legea civilă** leagă **aparitia** unor efecte **juridico-civile**. **Clasificarea**. Termenii pot fi **clasificați** pe **categorii** în baza următoarelor **criterii** : 1) în funcție de **cine stabilesc** termenele deosebim **termeni** instituiți prin **lege**, prin **hotărâre judecătorească** și prin **acordul părților** (contract); 2) în funcție de **caracterul** lor, deosebim **termeni** cu caracter **imperativ** (obligă) și cu caracter **dispozitiv** (care pot fi modificați) ; 3) în funcție de **certitudinea** lor, deosebim

termene determinate (ani, zile, ore, etc.) și termene nedeterminate ; 4) în funcție de efectele ce le creează, deosebim termene de naștere a drepturilor civile, de exercitare a drepturilor și de apărare a drepturilor ; 5) în funcție de natura lor, deosebim termene de existentă a drepturilor, de garanție, de înaintare a pretențiilor și de înaintare a acțiunii, de executare a obligațiilor, termene de gratie, etc. Prescripția extinctivă este instituția de drept civil care cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează stingerea dreptului la acțiune în domeniul raporturilor civile, prin aplicarea unui termen. Prescripția este un termen prevăzut de lege pentru apărarea drepturilor civile încălcate ale unei persoane prin forța de constrângere statală aplicată de instanța de judecată. Termenele de prescripție nu se aplică : 1). privind apărarea drepturilor personale nepatrimoniale (onoarea și demnitatea persoanei, dreptul de autor, etc.); 2). Cererilor organizațiilor de stat privind restituirea bunurilor de stat care se află în posesia nelegitimă a organizațiilor obștești sau a cetățenilor. ; 3). restituirea sumelor bănești depuse în instituțiile financiare (bănci) ; 4). acțiunile privind încasarea pensiei alimentare.

32. *Dreptul de proprietate: attributele, formele organizatorice, dobândirea, apărarea, încetarea:*

Dreptul de proprietate este acel drept subiectiv care permite proprietarului să posede, să folosească și să dispună de acele bunuri (lucruri), în putere proprie și în interesul său propriu conform legislației existente. Deci, attributele (elementele) dreptului de proprietate sunt : a) posesia (posedarea, stăpânirea efectivă a bunurilor); b) folosința (dreptul de a utiliza economic bunul, precum și culegerea fructelor lui); c) dispoziția (posibilitatea de a determina soarta bunului: consumarea, distrugerea, vânzarea, schimbul, donația). Conform Legii „Cu privire la proprietate”, în R. Moldova se admite funcționarea tipurilor de proprietate în următoarele forme organizatorice : (individuală ; familială; a gospodăriei țărănești ; cooperatistă ; a societății pe acțiuni și a societății economice; a întreprinderii și a instituției de stat; municipală; a organizațiilor și mișcărilor obștești ; a organizațiilor religioase ; mixtă, inclusiv cu participarea persoanelor fizice și juridice din alte state.) Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii. Dreptul civil cunoaște două temeuri (metode) a) inițiale și derivate ; b) de dobândire a dreptului de proprietate. La temeiurile inițiale se referă cazurile, când dreptul de proprietate asupra bunurilor încă nu i-a aparținut nimănui. *De exemplu*, apariția dreptului de proprietate în baza : a) producerii bunurilor ; b) naționalizării averii de către stat; c) ocupațiunii – posesorul unui *bun mobil* fără stăpân devine proprietarul acestuia, de la data intrării în posesiune (bunurile mobile fără stăpân = proprietarul a renunțat la el, bunurile abandonate, bunurile care, prin natura lor, nu au proprietar). ; d) a bunurilor găsite (dacă proprietarul n-a fost identificat, după 6 luni); a comorilor (recompensă de 50%). e) veniturile aduse de bun.

Atunci când ne referim la mijloacele de apărare a dreptului de proprietate avem în vedere acele acțiuni, prin care proprietarul tinde să înlăture atingerile, ce sunt aduse dreptului său și să ajungă la restabilirea lui. Mijloacele juridice de apărare a dreptului de proprietate sunt variate și numeroase (răspunderea penală, administrativă, disciplinară, materială, civilă etc.).

Dreptul de proprietate încetează în urma consumării, pieirii fortuite, distrugerii bunului, înctrăinării lui, renunțării la dreptul de proprietate, privatizarea proprietății de stat, exproprierea pentru cauză de utilitate publică, rechiziția și confiscarea silită, precum și în alte cazuri.

33. *Protectia juridica a proprietatii intelectuale:*

Conform Convenției Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) de la Stockholm, aprobată în anul 1967, drept obiecte de proprietate intelectuală, protejate de stat, sunt :

- 1) – operele literare și de artă și lucrările științifice
- 2) – invențiile în toate domeniile activității umane
- 3) – descoperirile științifice
- 4) – modelele de utilitate
- 5) – desene și modele industriale
- 6) – mărcile de fabrică, de comert și de serviciu

7) – denumirea de origine a produselor

Raporturile provenite din proprietatea intelectuală sunt reglementate de „Regulamentul provizoriu cu privire la protecția proprietății industriale în R. Moldova”, aprobat prin hotărârea Guvernului nr. 456/1993 din 26 iulie 1993, precum și de : Constituția R. Moldova. Organul de stat care asigură pe teritoriul R.Moldova protecția juridică a obiectelor de proprietate intelectuală este **Agencia de Stat pentru Protecția Proprietății Intellectuale a Republicii Moldova** (AGEPI), constituită în 1992.

34. *Obligații de drept civil:*

Obligația este un raport juridic în temeiul căruia o persoană, numită **debitor**, este datoare să îndeplinească în favoarea altei persoane, numită **creditor**, un anumit act juridic civil (de exemplu: să transmită un bun, să execute o lucrare, să plătească o sumă de bani), iar creditorul are dreptul să reclame debitorului îndeplinirea obligației. **Codul civil** (art. 514) prevede următoarele **temeiuri** (izvoare) de **naștere** (aparație) a obligațiilor civile : 1) **Contractul** – ca izvor principal de obligații civile. Contractul este acordul de voință realizat între două sau mai multe persoane prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice. 2) **Promisiunea publică de a acorda o recompensă**. Astfel, promisiunea publică făcută de către o persoană de a acorda o recompensă specială (premiu) pentru săvârșirea unei acțiuni licite, indicate în anunț, sau anunțarea publică a unui concurs pentru cea mai bună executare a unei lucrări, obligă această persoană să plătească recompensa promisă. 3) **Fapta ilicită**. Orice persoană care cauzează altei persoane o pagubă, prin fapta sa ilicită, săvârșită cu vinovăție (culpa), este datoare să o repare.

35. *Mijloacele de garantare a executării obligațiilor civile:*

Se cunosc următoarele **mijloace de garanție** a executării obligațiilor : 1) **Clauza penală** (amenda, penalități de întârziere). Această garanție constituie o sumă de bani (sau un alt bun), determinată de lege sau de contract, pe care debitorul este obligat să o plătească creditorului pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligației sale. Clauza penală se face în scris. Nerespectarea formei scrise atrage nulitatea clauzei penale. 2) **Gagul** (amanetul) (art.454) este contractul prin care debitorul dă în posesie creditorului un bun mobil spre a-l păstra drept garanție până la executarea obligației. Dacă debitorul nu execută obligația, creditorul are dreptul să-și despăgubească pierderile din valoarea bunului dat în gaj. 3) **Fidejusiunea** – este o garanție personală, respectiv contractul accesoriu încheiat pe lângă obligația principală, prin care o terță persoană (**fidejutor**) se obligă față de creditor să îndeplinească prestația, dacă debitorul n-a executat-o în termenul prevăzut. 4) **Arvuna** – Obligațiile dintre cetățeni pot fi garantate printr-o arvună. **Arvuna** este o sumă de bani sau un alt bun pe care o parte contractantă o dă celeilalte părți pentru a confirma încheierea contractului și a-i garanta executarea. În caz de dubii, suma plătită este considerată avans. Înțelegerea cu privire la arvună trebuie să fie întocmită în scris. 6) **retenția**. Cel care este dator să remită sau să restituie un bun poate să-l rețină, în cazul prevăzut de lege, atâta timp cât creditorul nu-l despăgubește pentru cheltuielile necesare și utile pe care le-a făcut pentru acel bun și pentru prejudiciile pe care bunul le-a cauzat.

36. *Răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor civile:*

Răspunderea pentru neexecutarea obligației este o formă a răspunderii civile. Antrenarea ei presupune următoarele condiții : 1) existența unui prejudiciu material cauzat creditorului ; 2) existența unei încălcări a obligațiilor contractuale sau de altă natură, constând în neexecutarea totală sau parțială a obligației, ori în neexecutarea ei întocmai (adică cu întârziere sau necalitativă, etc.) ; 3) legătura cauzală între neexecutarea obligației și prejudiciul patrimonial suferit de creditor ; 4) vinovăția debitorului ce rezultă din dovada neexecutării obligației. Răspunderea pentru neexecutarea obligației se exclue în cazul când debitorul dovedește existența unei cauze de scutire, independentă de voința sa, cum ar fi : acțiunea și urmările unei **forțe majore**

37. *Stingerea obligațiilor civile:*

Principalele **temeiuri** ce sting în întregime sau în parte obligațiile sunt : 1. **executarea** obligației; 2. prin **consemnare** (în cazul când creditorul sau debitorul este în întârziere, din motive neimputabile lui,

debitorul nu cunoaște identitatea sau domiciliul creditorului, atunci el poate depune bani, valorile mobiliare sau alte documente, precum și bijuteriile, la o bancă, la oficiul poștal sau la notar; 3. prin compensare; 4. confuziunea (întrunirea calității de debitor și creditor într-o singură persoană; de exemplu : debitorul îl moștenește pe creditorul său, în calitate de succesor). ;5. prin acordul părților; 6. decesul persoanei fizice sau lichidarea persoanei juridice. Obligația se stinge în legătură cu moartea debitorului sau creditorului, dacă obligația trebuia să fie executată personal de debitor sau era destinată personal creditorului; se sting numai obligațiile personale, pe când cele patrimoniale se transmit la moștenitori . Obligația se stinge și prin lichidarea persoanei juridice (debitor sau creditor.) 7. imposibilitatea fortuită de executare .

38. *Dispozitii generale cu privire la contract:*

Contract este acordul de voință realizat între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice. Trăsăturile (particularitățile) specifice ale contractului, care îl deosebesc de alte izvoare de obligații civile sunt : 1) existența acordului de voință ; 2) principiul autonomiei de voință ; 3) contractul nu dă naștere numai la obligații civile, ci stabilește și conduita reciprocă a părților în legătură cu obligația care a luat ființă. Contractul poate fi de : 1) adeziune sau negociat; 2) sinalagmatic (bilateral). 3) unilateral 4) comutativ sau aleatoriu 5) de consumator. Pentru existența și valabilitatea contractului sunt necesare următoarele condiții: forma cerută de lege; consimțământul părților; capacitatea de exercițiu a părților; obiectul contractului.

39. *Mostenirea-notiune si tipuri:*

Moștenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate (cel ce a lăsat moștenirea) către succesorii săi. Moștenirea testamentară. Testamentul – este un act juridic (convențe) solemn, unilateral, revocabil și personal prin care testatorul dispune cu titlu gratuit, pentru momentul încetării sale din viață, de toate bunurile sale sau de o parte din ele. Pot fi moștenitori, în cazul succesiunii : a) testamentare – orice persoană sau persoane fizice care se află în viață la momentul decesului celui ce a lăsat moștenirea, precum și persoanele juridice care au capacitatea juridică civilă. b) legală – persoanele care se află în viață la momentul decesului celui ce a lăsat moștenirea, după gradul de rudenie. Moștenirea legală Moștenirea legală este trecerea patrimoniului decedatului către persoanele menționate în lege. Această moștenire se aplică în următoarele cazuri :

- a) cel ce a lăsat moștenirea nu a lăsat nici un testament
- b) a fost declarată nulitatea testamentului
- c) succesorul testamentar este codecedat cu testatorul
- d) succesorul testamentar este nedemn.

40. *Raspunderea civila:*

Răspunderea civilă este o formă a răspunderii juridice, care constă dintr-un raport de obligații, în temeiul căruia o persoană este datoare să repare prejudiciul cauzat altei persoane prin fapta sa, ori în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare. În dreptul civil există două forme de răspundere : 1. Răspunderea civilă delictuală este obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat altei persoane printr-o faptă ilicită, ori, după caz, prejudiciul pentru care este chemată prin lege să răspundă. ;2. Răspunderea civilă contractuală este îndatorirea debitorului de a-și onora o obligație apărută dintr-un contract, prin repararea prejudiciul cauzat creditorului, care reiese din neexecutarea prestației datorate. Pentru a realiza prezența răspunderii contractuale, trebuie să fie întrunite patru condiții : 1). Fapta ilicită. Prin fapta ilicită se înțelege acțiunea sau inacțiunea care are ca rezultat încălcarea drepturilor subiective sau a intereselor legitime ale unei persoane; 2). Prejudiciul. Prin prejudiciu se înțeleg rezultatele dăunătoare de natură patrimonială sau nepatrimonială, efecte ale încălcării drepturilor subiective și intereselor legitime ale unei persoane. ; 3). Raporturi de cauzalitate. Pentru antrenarea răspunderii civile este necesar ca între fapta ilicită și prejudiciu să existe un raport de cauzalitate. Cu alte cuvinte, prejudiciul cauzat altuia

trebuie să fie o consecință a faptei ilicite. 4). Culpa (vinovăția). Prin culpă înțelegem atitudinea psihică a persoanei față de fapta ilicită săvârșită și consecințele ei.

41. Noțiunea, obiectul și izvoarele dreptului procesual civil:

Dreptul procesual civil este un sistem de norme juridice, a căror totalitate formează o ramură de drept de sine stătătoare ce reglementează ordinea de efectuare a justiției în pricinile civile.

Sarcinile dreptului procesual civil sunt examinarea și soluționarea calitativă, echitabilă și rapidă a pricinilor civile pentru apărarea drepturilor social-economice, politice și personale ale cetățenilor, precum și a drepturilor întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, a ordinii statale și constituționale a R. Moldova de orice atentat. Drept obiect de reglementare a dreptului procesual civil servesc acele relații sociale, ce iau naștere și au loc în legătură cu examinarea și soluționarea pricinilor civile, executarea hotărârilor instanțelor judiciare ș.a. Izvoarele dreptului procesual civil îl constituie actele normative ale statului, care sunt : 1) Constituția R. Moldova – ca izvor fundamental în care sunt consfințite principiile de organizare și activitate a organelor judecătorești, precum și principiile justiției în pricinile civile. 2) Codul civil; 3) Codul familiei ; 4) Codul muncii ;5) Hotărârile Guvernului; 6) Hotărârile organelor administrației publice locale; 7) Tratatele și convențiile internaționale (ratificate de Parlament).

42. Subiecții procesului civil, drepturile și obligațiile lor procedurale:

Procesul civil este o activitate ce se desfășoară în timp între subiecții raporturilor procesuale civile. Acești subiecți pot fi mulți la număr. Ei se deosebesc după scopul și poziția lor procesuală, caracterul intereselor față de proces, după influența lor la desfășurarea procesului și atribuții la proces. Astfel, participanții la procesul civil sunt : 1) Instnța de judecată; 2) Grefierul; 3) Executorul judecătoresc; 4) Părțile; 5) Terțele persoane; 6) Reprezentanții părților și ai terțelor persoane; 7) Procurorul Dacă legea prevede, mai pot participa : 8) Organele administrației de stat; 9) Reprezentanții organizațiilor obștești și ai colectivelor de muncă; 10) Experții, etc.

Dacă la examinarea și soluționarea cauzelor civile de partea reclamantului sau pârâtului participă mai multe persoane cu aceleași interese sau obligațiuni, ele se numesc corelanți sau copârâți. Toți subiecții procesului civil pot fi divizați în trei grupe mari : Prima grupă o alcătuiesc organele create de lege, cu atribuție în domeniul justiției, ce au menirea de a efectua justiția în cauzele civile. Grupa a doua – o alcătuiesc participanții la proces – persoanele ce au față de proces un interes juridic. Prin activitatea lor ei influențează desfășurarea și soarta procesului. Grupa a treia de subiecți – o alcătuiesc persoanele care, fiind simpli participanți în procesul civil, nu au interes juridic personal față de pricina civilă, nu influențează hotărâtor desfășurarea procesului, dar își aduc contribuția lor la justa soluționare a cauzei.

43. Noțiunea, obiectul, principiile și izvoarele dreptului familiei:

Dreptul familiei este o ramură de drept care reprezintă totalitatea normelor juridice ce reglementează reporturile familiale, adică relațiile personale și patrimoniale dintre oameni, ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, înfiere, precum și alte relații sociale similare celor familiale, în scopul ocrotirii și întăririi familiei. Obiectul de reglementare al normelor dreptului familiei îl formează raporturile de familie. Unele din aceste raporturi de familie poartă caracter personal și sunt lipsite de conținut economic, altele sunt patrimoniale, adică cu caracter material.

Relațiile familiale sunt reglementate în conformitate cu următoarele principii: *monogamie, *căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, *egalitatea în drepturi a soților în familie, *sprijin reciproc moral și material, *fidelitate conjugală, *prioritate a educației copilului în familie, *soluționare, pe cale amiabilă, a tuturor problemelor vieții familiale, *inadmisibilitatea amestecului deliberat în relațiile familiale, liber acces la apărarea, pe cale judecătorească, a drepturilor și intereselor legitime ale membrilor familiei. Principalele izvoare ale dreptului familial sunt următoarele :

1. Constituția Republicii Moldova (art. 47 – 51)

2. **Codul familiei** (adoptat la 26 octombrie 2000)
3. Hotărârile Parlamentului
4. Hotărârile Guvernului
5. Actele normative internaționale
6. Declarația Universală a Drepturilor Omului (10.12.1948)
7. Convenția ONU privind drepturile copilului (20.11.1989)

44. Casatoria. Condițiile și modalitatea încheierii casătoriei:

Condițiile de fond la încheierea căsătoriei sunt acele condiții care trebuie să existe pentru a se putea încheia căsătorie. Lipsa lor determină imposibilitatea încheierii căsătoriei. **Condițiile de fond** sunt :

a) diferența de sex; b) vârsta matrimonială; c) consimțământul la căsătorie; d) comunicarea reciprocă a stării sănătății viitorilor soți. Prima acțiune de căsătorie este declarația de căsătorie, prin care viitorii soți își manifestă voința în vederea încheierii căsătoriei. În conformitate cu art. 10 din C.F., declarația de căsătorie, în formă scrisă, se depune personal de cetățenii care doresc să se căsătorească la organul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre viitorii soți sau al părinților unuia dintre ei. La dorința viitorilor soți, căsătoria se oficializează în mod solemn, care presupune următoarele : **1)căsătoria** se încheie într-un anumit loc, în fața unei anumite autorități (funcționar al organului de stare civilă, primar); **2)căsătoria** se încheie în prezența viitorilor soți, care trebuie să-și expună personal consimțământul; **3)căsătoria** trebuie încheiată în astfel de condiții, încât să permită oricărei persoane să asiste.

45. Circumstanțele care împiedică încheierea casătoriei:

Dacă există impedimente (adică circumstanțe obiective) căsătoria nu se poate încheia. Codul familiei specifică diferite impedimente la căsătorie. În conformitate cu art. 15, nu se admite încheierea căsătoriei între : a) persoane dintre care cel puțin una este deja căsătorită; b) rude în linie dreaptă până la al IV-lea grad inclusiv, frați și surori, inclusiv cei care au părinți comuni; c) adoptator și adoptat; d) adoptat și rudă a adoptatorului în linie dreaptă, până la al II-lea grad inclusiv; e) curator și persoana minoră aflată sub curatela acestuia, în perioada curatelei; f) persoane dintre care cel puțin una a fost lipsită de capacitatea de exercițiu; g) persoane condamnate la privațiune de libertate, în perioada când ambele își ispășesc pedeapsa; h) persoane de același sex.

46. Drepturile și obligațiile personale ale sotilor:

Drepturile sotilor: Toate problemele vieții familiale se soluționează de către soți în comun, în conformitate cu principiul egalității lor în relațiile familiale. Relațiile dintre soți se bazează pe stimă și ajutor reciproc, pe obligații comune de întreținere a familiei, de îngrijire și educație a copiilor. soții își datorează reciproc sprijin moral și fidelitate conjugală. Fiecare dintre soți este în drept să-și continue ori să-și aleagă de sine stătător îndeletnicirea sau profesia. La încheierea căsătoriei viitorii soți trebuie să declare numele pe care s-au învoit să-l poarte în timpul acesta.

Obligațiile personale reciproce dintre părți: Obligația de sprijin moral(Sprijinul moral se poate manifesta sub diferite forme și se afirmă în deosebi în împrejurările mai dificile cu care se pot confrunta soții în timpul căsătoriei.) Obligația de fidelitate a fiecăruia dintre soți este reglementată în mod expres în alin. 2, art. 18 Codul familiei „soții își datorează reciproc... fidelitate conjugală”. Soții își determină domiciliul în mod liber și independent”. De regulă, soții trebuie să aibă același domiciliu, Domiciliul comun constituie o condiție necesară pentru o viață de familie normală și trainică. Conținutul îndatoririlor conjugale, deși nu este în mod expres arătat de lege, constă în datoria soților de a avea relații intime împreună. De aceea, refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a-și îndeplini îndatorirea conjugală, poate constitui un motiv de divorț pentru celălalt soț.

47. Proprietatea în devalmasie a sotilor:

Proprietatea în devălmășie a soților. Proprietatea în devălmășie, este proprietatea comună a membrilor familiei asupra bunurilor, fără cote definite. Se consideră proprietate în devălmășie bunurile procurate din contul veniturilor obținute de fiecare dintre soți din : activitate de muncă, de întreprinzător, intelectuală, premiilor, îndemnizațiilor și alte plăți. sunt proprietate în devălmășie a

soților bunurile mobile și imobile, valorile mobiliare, depunerile și cotele de participare în capitalul social din instituțiile financiare sau societățile comerciale, care au fost construite, constituite, procurate sau făcute din contul mijloacelor comune, precum și alte bunuri dobândite în timpul căsătoriei, chiar dacă sunt procurate sau depuse pe numele unuia dintre soți. În proprietate comună în devălmășie se află, de asemenea, acumulările bănești, indiferent de izvorul provenienței (salariu, onorarii, pensie, bursă ș.a.), bijuteriile de preț și alte obiecte de lux chiar dacă se găsesc în folosință individuală, însă dobândite în timpul căsătoriei din contul mijloacelor comune ale soților

48. Proprietatea personală a sotilor:

Bunurile care au aparținut fiecăruia dintre soți până la încheierea căsătoriei și bunurile primite în dar, obținute prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite de către unul dintre soți în timpul căsătoriei, sunt proprietate personală a fiecăruia dintre soți”. Deci, proprietate personală se constituie din :

- 1) Bunurile care aparțineau fiecărui soț înainte de încheierea căsătoriei;
- 2) Bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei prin donatie sau moștenire;
- 3) Lucrurile de uz personal (îmbrăcămintea, încălțăminte și alte obiecte).

În privința darurilor de nuntă, s-a decis ca acestea urmează a se considera bunuri comune ale soților, deoarece sunt dobândite în timpul căsătoriei, și anume la serbarea nunții, adică după încheierea căsătoriei, iar scopul lor este să formeze începutul patrimoniului comun.

49. Regimul contractual al bunurilor sotilor:

Contractul matrimonial este convenția încheiată binevol între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți, în care se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei și în cazul desfacerii acesteia. Conținutul contractului matrimonial trebuie să corespundă anumitor cerințe stipulate în art. 29 din Codul familiei. Astfel, în primul rând, soții sunt în drept să determine în contract drepturile și obligațiile privind întreținerea reciprocă. Aceste drepturi și obligații pot fi stabilite pentru perioada căsătoriei și în caz de divorț. În al doilea rând, soții sunt în drept să determine modul de participare a fiecăruia la veniturile obținute de fiecare dintre ei. În al treilea rând, soții pot determina în contractul matrimonial modul de paricipare la cheltuielile comune familiale. În al patrulea rând, în contract pot fi indicate bunurile, care vor trece în posesia fiecărui soț în caz de desfacere a căsătoriei.

Contractul matrimonial poate fi modificat sau reziliat (desfăcut) în orice moment în baza acordului dintre soți. Acest acord se întocmește în scris și se autentică notarial.

50. Relatiile juridice între parinti si copii:

Relațiile juridice între părinți și copii au ca temei proveniența copiilor de la acești părinți, atestată în modul stabilit de lege. Aceste relații sunt de două feluri și cuprind următoarele drepturi și obligații : personale și patrimoniale. Drepturile și obligațiile personale sunt lipsite de conținut economic și servesc la ocrotirea intereselor personale nepatrimoniale ale părinților și copiilor, țin de scopul educației sănătoase și armonioase a copiilor. Astfel, drepturile și obligațiile personale ale părinților se constituie din : 1). Drepturul și obligația părinților de a determina statutul juridic personal al copiilor, adică dreptul de a da copilului numele și prenumele. 2). Drepturul și obligația de a reprezenta interesele copilului. 3). Drepturul și obligația de a determina domiciliul copiilor și de a cere întoarcerea copiilor de la persoanele care îi rețin nelegitim. 4) Drepturul și obligația de a educa copii. Raporturile patrimoniale dintre copii și părinți au un conținut economic (material) și servesc la asigurarea materială a copiilor, de întreținere a părinților incapabili de muncă, ai altor membri ai familiei care au nevoie de ajutor. Dreptul familiei obligă părinții să-și întrețină copiii minori (până la 18 ani) și copiii majori inapți de muncă (care au nevoie de ajutor pe viață). Totodată și copiii majori sunt obligați să întrețină părinții sau să plătească pensie alimentară fixată lunar. Mărimea pensiei este stabilită de judecată pentru fiecare copil major, chiar dacă în judecată a fost dat numai un copil din familie.

51. Notiunea, obiectul si izvoarele dreptului muncii:

Dreptul muncii este o ramură a sistemului de drept din R. Moldova, care cuprinde regulile juridice ce reglementează relațiile sociale de muncă, individuale și colective dintre patroni și salariați. **Obiectul** dreptului muncii îl constituie raporturile juridice de muncă care i-au naștere, de regulă, în urma încheierii unui contract individual de muncă. **Sfera de reglementare** a dreptului muncii cuprinde de asemenea și alte raporturi juridice, indisolubil legate de cele de muncă. **Izvoarele dreptului muncii** sunt: 1) Constituția – ca izvor principal; 2) Codul muncii – ca izvor fundamental (adoptat la **26 martie 2003**, intrat în vigoare la **01 octombrie 2003**); 3) Hotărârile Parlamentului R.M.; 4) Decretele Președintelui R. M. ; 5) Hotărârile Guvernului ; 6) Acte normative centrale și locale cu caracter subordonat legii.

52. Raportul juridic de munca:

Prin raport juridic de muncă înțelegem relațiile sociale de muncă și relații derivate din cele de muncă reglementată de normele dreptului muncii. **Raportul juridic de muncă** este alcătuit din următoarele trei elemente : subiect, obiect și conținut. **Raporturile juridice de muncă**, deși sunt continue, au însă început și sfârșit. Afară de aceasta, în procesul existenței lor ele pot fi modificate. Ca **temei** pentru aparitia, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de muncă servesc faptele juridice. De cele mai multe ori ca **temei** pentru apariția **raportului juridic de muncă** servesc acțiunile și anume contractul de muncă. Ca **temei** pentru aparitia raportului juridic de muncă poate servi și actul de alegere în funcție. **Temeiuri** pentru încetarea raporturilor juridice de muncă servesc acordul părților, cât și manifestarea unilaterală a voinței a fiecărei din părți.

53. Contractul individual de munca:

Contractul individual de muncă este înțelegerea dintre salariat și angajator, prin care salariatul se obligă să presteze o muncă într-o anumită specialitate, calificare sau funcție, să respecte regulamentul intern al unității, iar angajatorul să-i plătească la timp și integral salariul, să-i asigure condițiile de muncă prevăzute de legislația muncii, de contractul colectiv de muncă și de înțelegerea părților. Există următoarele trăsături caracteristice ale **contractului individual de muncă** : a) este un act juridic dintre două persoane (salariatul și angajatorul); b) dă naștere la drepturi și obligații reciproce între părți; c) se încheie printr-un simplu acord de voință a părților; d) are drept obiect salariul; e) are un caracter personal (cel angajat nu-și poate efectua atribuțiile prin alte persoane); f) se execută succesiv. **Persoana fizică** dobândește capacitatea de muncă la împlinirea vârstei de **16 ani**. Ea poate încheia un contr. ind. de muncă și la **15 ani**, dar numai cu acordul părinților sau al reprezentanților legali, dacă munca nu-i va pereclita sănătatea, dezvoltarea, instruirea și pregătirea profesională. **Se interzice** : a) încadrarea în muncă a persoanelor de până la **15 ani**; b) a persoanelor care prin decizia instanței de judecată este privată de dreptul de a ocupa sau exercita anumite funcții; c) refuzul neîntemeiat de angajare în muncă. În caz de refuz, el poate fi contestat în instanța de judecată; d) orice limitare în drepturi la încheierea contractului în dependență de sex, etnie, religie, domiciliu, opțiune politică și origine socială.

54. Încheierea si continutul contractului individual de munca:

Contractul individual de muncă se încheie în formă scrisă în baza negocierilor dintre părți. Se întocmește în două exemplare, se semnează de ambele părți și se înregistrează, aplicându-se ștampila unității. Un exemplar se înmânează salariatului, iar celălalt se păstrează la angajator. La **încheierea** contr. indiv. de muncă persoana care se angajează prezintă următoarele documente : 1) buletinul de identitate; 2) livretul militar; 3) diploma de studii, certificatul de calificare; 4) certificatul medical; 5) carnetul de muncă. **Conținutul** contractului individual de muncă include totalitatea drepturilor și obligațiilor ce le revin părților. Ele sunt determinate de părți și prevăd : 1) datele de identificare ale angajatorului; 2) numele și prenumele salariatului; 3) durata contractului; 4) data începerii muncii, de când contractul intră în vigoare; 5) atribuțiile funcției; 6) riscurile specifice funcției; 7) drepturile și obligațiile părților; 8) condițiile de retribuire a muncii (salariul funcției sau cel tarifar și suplimentele, premiile și ajutoarele materiale); 9) compensațiile și alocațiile pentru munca prestată în

condiții grele, vătămătoare sau periculoase, în timp de noapte; 10) locul de muncă; 11) regimul de muncă și de odihnă; 12) perioada de probă, după caz; 13) durata concediului de odihnă anual; 14) condițiile de asigurare socială și medicală.

55. Perioada de proba a contractului de munca:

La solicitarea angajatorului, contr. indiv. de muncă poate stabili o perioadă de probă, pentru verificarea aptitudinilor profesionale ale salariatului: a) de cel mult 3 luni pentru toți angajații; b) de cel mult 6 luni pentru persoanele cu funcții de răspundere; c) de cel mult 15 zile calendaristice pentru muncitorii necalificați

Se interzice aplicarea perioadei de probă pentru: 1) tinerii specialiști, absolvenții școlilor profesionale polivalente și ai școlilor de meserii; 2) persoanele în vârstă de până la 18 ani; 3) persoanele angajate prin cumul; 4) persoanele transferate de la o unitate la alta; 5) femeile gravide; 6) invalizii; 7) persoanele alese în funcții electiv; 8) persoanele angajate în baza unui contr. indiv. de muncă cu o durată de până la 3 luni.

56. Executarea contractului individual de munca. Carnetul de munca:

După încheierea contractului, angajarea în muncă se legalizează prin ordinul patronului, care trebuie adus la cunoștința salariatului sub semnătură, în termen de 3 zile lucrătoare de la data semnării contr. indiv. de muncă. Salariatul are dreptul să ceară o copie a ordinului.

Importanța juridică a ordinului de angajare în muncă constă în aceea că el este documentul principal care determină statutul juridic al salariatului în structura colectivului de muncă, servește ca bază juridică pentru efectuarea calculului de salarizare.

În ordin trebuie să fie arătată denumirea exactă a muncii (funcției) la care este angajat salariatul, precum și mărimea salariului. **Carnetul de muncă**: Documentul de bază ce caracterizează activitatea de muncă a salariatului este **Carnetul de muncă**. În el se înscriu datele referitoare la salariat, munca prestată, la salariu, profesie, calificare, studii, încurajări, distincții, titluri onorifice, invenții, propuneri de raționalizare, concediere ș.a. Sancțiunile disciplinare nu se înscriu în carnetul de muncă. **Carnete de muncă** se deschid pentru toți salariații care lucrează în unitate mai mult de 5 zile. La închietarea contr. indiv. de muncă, carnetul de muncă se restituie salariatului în ziua eliberării din serviciu.

57. Modificarea contractului individual de munca:

Modificarea contractului constituie o schimbare a condițiilor lui, printr-un acord suplimentar semnat de părți, care se anexează la contract. Ca excepție, și numai în cazurile prevăzute de Codul muncii, **modificarea** contractului poate fi unilaterală de către angajator. În aceste cazuri, salariatul trebuie prevenit despre necesitatea modificării contractului cu 2 luni înainte. **Modificarea** contractului se poate manifesta prin transfer sau trecerea la altă muncă. **Transferul** poate avea loc: în aceeași unitate, într-o altă unitate, într-o altă localitate. **Transferarea** la o altă muncă poate fi permanentă sau temporară. **Transferarea** la o altă muncă permanentă se admite numai cu consimțământul lucrătorului și în următoarele cazuri: a) reducerea statelor; c) boala (conform certif. medical); b) reducerea capacității de muncă; d) încurajarea lucrătorului (avansarea în post) **Transferarea temporară**: a) necesitatea de producție (fără consimțământul salariatului pe o perioadă de cel mult o lună); b) deplasarea în interes de serviciu (de cel mult 60 de zile); e) femeile gravide; d) lucrătorii bolnavi de tuberculoză.

58. Suspendarea contractului individual de munca:

Contractul individual de muncă se suspendă în circumstanțe ce nu depind de voința părților (a) concediu de maternitate; b) boală sau traumatism; c) carantină; d) detașare; e) încorporare în serviciul militar; f) forță majoră; g) cerere a organelor de control sau de drept; h) prezentare la locul de muncă în stare de ebrietate alcoolică sau narcotică; i) aflarea în grevă ș.a. cazuri), prin acordul părților, exprimat în formă scrisă (a) acordare a concediului fără plată pe o perioadă mai mare de o lună; b) formare profesională sau stagiere pe o perioadă mai mare de 60 de zile calendaristice; c) îngrijire a copilului bolnav în vârstă de până la 7 ani; d) îngrijire a copilului

invalid până la vârsta de **16 ani**; e) șomaj tehnic ș.a. cazuri), inițiativa salariatului(a) concediu pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la 6 ani ; b) concediu pentru îngrijirea unui membru bolnav al familiei cu durată de până la un an ; c) urmare a unui curs de formare profesională în afara unității; d) ocupare a unei funcții electivă în autoritățile publice, sindicale sau patronale ; e) condiții de muncă nesatisfăcătoare ș.a. cazuri).

59. Încetarea contractului individual de muncă. Temeiuri de încetare a contractului individual de muncă în circumstanțe ce nu depind de voința părților :

Temei de încetare a contr. indiv. de muncă pot fi circumstanțe ce nu depind de voința părților ca: a) decesul sau disparația fără urme a salariatului sau a angajatorului (prin hotărârea instanței de judecată); b) constatare a nulității contractului prin decizia instanței de judecată; c) retrajere a licenței de activitate a unității; d) expirare a termenului contractului; e) finalizare a lucrării prevăzute de contract; g) încheiere a sezonului, când contractul prevedea lucrări sezoniere; h) forța majoră ș.a. cazuri.

60. Demisia și concedierea – modalități de încetare a contractului individual de muncă:

Demisia = salariatul are dreptul la demisie – desfacere a contr. indiv. de muncă pe durată nedeterminată din propria inițiativă, anunțând despre aceasta angajatorul, prin cerere scrisă, cu **14 zile** calendaristice înainte. a) concediu pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la **6 ani** b) concediu pentru îngrijirea unui membru bolnav al familiei cu durată de până la un an c) urmare a unui curs de formare profesională în afara unității; d) ocupare a unei funcții electivă în autoritățile publice, sindicale sau patronale; e) condiții de muncă nesatisfăcătoare ș.a. cazuri

61. Desfacerea contractului individual de munca din inițiativa angajatorului(Concedierea):

Concedierea = desfacerea din inițiativa angajatorului a contr. indiv. de muncă se admite pentru următoarele motive : 1). rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă ; 2). lichidarea unității sau încetarea activității angajatorului ca persoană fizică; 3). reducerea numărului sau a statelor de personal din unitate; 4). constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate sau calificării insuficiente; 5). încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligărilor de muncă, dacă anterior au fost aplicate sanțiuni disciplinare; 6). absență fără motive întemeiate de la lucru mai mult de **4 ore** consecutive; 7). prezentare la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică, toxică; 8). săvârșirea la locul de muncă a furtului; 9). prezentarea de către salariat, la încheierea contr. indiv. de muncă, a unor documente false; 10). refuzul salariatului de a fi transferat la o altă muncă pentru motive de sănătate; 11). refuzul salariatului de a fi transferat în altă localitate în legătură cu mutarea unității în această localitate; 12). atingerea de către lucrător a vârstei de pensie și alte motive.

62. Timpul de munca și felurile ei:

Sub aspect general timpul de muncă se consideră timpul consacrat muncii. Sferele de aplicare a muncii în societate sunt diferite. Cetățenii muncesc nu numai în unități, ci și în gospodăriile lor personale, pe loturile de lângă casă și în grădină, îndeplinesc o anumită muncă obștească. Timpul de muncă parțial: Prin acordul dintre salariat și angajator se poate stabili ziua de muncă parțială sau săptămâna de muncă parțială. Retribuirea muncii în aceste cazuri se efectuează proporțional timpului lucrat sau în funcție de volumul lucrului făcut. Activitatea în condițiile timpului de muncă parțial nu implică limitarea drepturilor salariatului privind calcularea vechimii în muncă, durata concediului de odihnă anual sau a altor drepturi. Munca săptămânală: Timpul săptămânii de muncă, regimul de muncă – durata programului de muncă (al schimbului), timpul începerii și terminării lucrului, întreruperile, alterarea zilelor lucrătoare și nelucrătoare – se stabilesc prin regulamentul intern al unității și prin contractul colectiv de muncă și/sau prin contractul individual de muncă.

Munca de noapte: **Munca** în **timp** de **noapte** se consideră cea prestată între orele **22.00** și **6.00**. Durata muncii (schimbului) de **noapte** se reduce cu **o oră**. Munca suplimentară: Se consideră **muncă suplimentară**, munca prestată în afara duratei normale a timpului de muncă săptămânal.

63. Timpul de odihnă și felurile ei:

Timpul de odihnă se consideră timpul în cursul căruia cetățenii, în calitate de salariați, sunt liberi de îndeplinirea obligațiilor de muncă și pe care îl pot folosi la dorința proprie. Cunoaștem următoarele **feluri** de **timp** de **odihnă**: 1) zilnic; 2) zile de sărbătoare; 3) săptămânal; 4) concediu. **Salariatului** trebuie să i se **acorde** zilnic odihnă în timpul lucrului și după el. **Pauza** pentru masă și **repausul** zilnic sunt **necesare** atât pentru menținerea **sănătății**, cât și pentru sporirea **productivității** muncii lor. **Pauza pentru masă**, cu o durată de cel puțin **30 de minute**, se acordă după **4 ore** de la începutul lucrului. Această **pauză** nu se include în timpul de muncă. Durata **repausului zilnic** nu poate fi mai mică decât **durata dublă** a timpului de muncă zilnic.

64. Concediile: anuale, anuale suplimentare plătite și neplătite, concedii sociale:

Pentru **munca** prestată pe parcursul **anului** tuturor salariaților li se **acordă** un **concediu** de **odihnă** plătit, cu menținerea locului de muncă. Durata minimă a concediului este de **28 de zile** calendaristice, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare. Pentru **salariații** din unele ramuri ale economiei naționale (**învățământ, ocrotirea sănătății, serviciul public**, etc.), prin lege organică, se stabilește o altă durată a concediului de odihnă anual. **Concediul de odihnă anual** poate fi acordat **integral** sau poate fi **divizat** în două părți, una dintre care va avea o durată de cel puțin **14 zile** calendaristice. Concediul neplătit. Din motive **familiale** și din alte motive întemeiate, salariatului i se poate acorda un **concediu neplătit** cu o durată de până la **60 de zile** calendaristice. **Femeilor** care au **2** și mai mulți copii de până la **14 ani** (sau un copil **invalid** de până la **16 ani**), părinților **singuri** care au un copil (**14 ani**) li se acordă anual, în baza cererii scrise, un **concediu neplătit** cu o durată de cel puțin **14 zile** calendaristice. Concediile de odihnă anuale suplimentare. Unele categorii de salariați **beneficiază** de un concediu de odihnă anual **suplimentar plătit** cu durată de cel puțin **4 zile** calendaristice. 1) salariații care lucrează în condiții **vătămătoare, orbii și tinerii** în vârstă de până la **18 ani**; 2) pentru **vechimea** în muncă în **unitate** (sau pe profesii) și pentru **munca**. Codul muncii prevede următoarele **concedii sociale** plătite: 1). concediul **medical** în baza certificatului medical; 2). femeilor – concediu de **maternitate** ce include: a) concediul **prenatal** cu o durată de **70 de zile** calendaristice; b) concediul **postnatal** cu o durată de **56 de zile** calendaristice (în cazul nașterii **complicate** sau nașterii a **doi** și mai mulți copii – **70 de zile** calendaristice); 3). **mamelor** (sau tatăl, **bunica, bunelul**, altă **rudă**) un concediu pentru **îngrijirea** copilului până la vârsta de **3 ani** (parțial plătit din **bugetul asigurării sociale** de stat).

65. Disciplina muncii. Stimulări pentru succese în muncă și modul de aplicare a lor:

Disciplina muncii reprezintă obligația tuturor salariaților de a se subordona unor **reguli** de comportare stabilite conform **Codului muncii**, contr. colectiv de muncă și contr. indiv. de muncă. 1) Pentru **succese** în muncă, angajatorul poate aplica **stimulări** sub formă de: a) mulțumiri; b) premii; c) cadouri de preț; d) diplome de onoare; e) pentru succese deosebite în muncă, **merite** față de **societate** și față de **stat**, salariații pot fi înaintați la **distincții** de stat (**ordine, medalii, titluri onorifice**), lor li se pot decerna **premii de stat**. 2) **Regulamentul intern** al unității poate să prevadă și alte **modalități** de **stimulare** a salariaților. **Stimulările** se aplică de către **angajator** de comun acord cu **reprezentanții** salariaților. **Stimulările** se **consemnează** într-un **ordin** (dispoziție, decizie, hotărâre), se **aduc** la cunoștința **colectivului** de muncă și se **înscriu** în **carnetul** de **muncă** al salariatului. Totodată, salariaților care își îndeplinesc **conștiincios și eficient** obligațiile de muncă li se **acordă**, în mod prioritar, **avantaje** și **întrețineri** în domeniul deservirii **social-culturale, locative și de trai** (bilete în instituții balneosanatoriale, case de odihnă etc.). Acești salariați beneficiază, de asemenea, de **dreptul** prioritar la **avansare** în **serviciu**.

66. Sancțiunile disciplinare. Termenele și modul de aplicare a lor :

Pentru încălcarea disciplinei de muncă, angajatorul are dreptul să aplice față de salariat următoarele sanțiuni disciplinare: 1)Averismentul ; 2)mustrarea ; 3)mustrarea aspră ; 4)concedierea. Sanțiunea disciplinară se aplică, de regulă, **imediat** după constatarea abaterii, dar nu mai târziu de o lună din ziua constatării ei, fără a lua în calcul țimpul aflării salariatului în concediul anual de odihnă, în concediul de studii sau medical. Sanțiunea disciplinară nu poate fi aplicată după expirarea a 6 luni din ziua comiterii abaterii, iar în urma reviziei sau a controlului activității financiare – după expirarea a 2 ani de la data comiterii. Până la aplicarea sanțiunii disciplinare angajatorul este obligat să ceară salariatului o explicație scrisă privind fapta comisă. Refuzul de a prezenta explicația scrisă se consemnează printr-un proces-verbal semnat de un reprezentant al angajatorului și un reprezentant al salariaților. În funcție de gravitatea faptei comise, **angajatorul** este în drept să organizeze o anchetă de serviciu. În cadrul anchetei, salariatul are dreptul să-și explice atitudinea și să prezinte toate probele și justificările pe care le consideră necesare. Termenul de validitate a sanțiunii disciplinare nu poate depăși un an din ziua aplicării. Dacă pe parcursul acestui termen salariatul nu va fi supus unei noi sanțiuni disciplinare, se consideră că sanțiunea nu i-a fost aplicată.

67. Noțiunea, obiectul și principiile dreptului penal:

Codul penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracțiuni și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor. Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept. Principiul legalității(Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrșirea unei infracțiuni nici supus unei pedepse penale, decît în baza unei hotărîri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală.) **Principiul umanismului**(Întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia.) **Principiul democratismului**(Persoanele care au săvîrșit infracțiuni sînt egale în fața legii și sînt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.)

68. Componenta de infracțiune:

În dreptul penal se consideră componentă de infracțiune totalitatea elementelor și semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, care califică o faptă prejudiciabilă drept o infracțiune concretă. În sensul dat deci, nu orice faptă săvîrșită poate fi privită ca infracțiune, chiar și dacă conține anumite semne ale acesteia. În primul rînd trebuie de determinat spectrul de valori ocrotite de legea penală, care sunt periclitate, cu toate că, prejudiciul adus nu întotdeauna mărturisește faptul că a avut loc o infracțiune. Se poate întîmpla, că acest prejudiciu este o creație a naturii, și nici într-un caz nu este legat de acțiunea sau inacțiunea omului. Constatarea cauzalității unui astfel de prejudiciu descoperă mecanismul survenirii lui, adică caracterul acestui mecanism. În procesul punerii în aplicare a acestuia urmează de a stabili locul și rolul omului în structura mecanismului dat. Cu alte cuvinte, cele întîmplate trebuie să fie un rezultat produs de om.

69. Infracțiunea – noțiune și trăsături:

Infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvîrșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală. Gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă. În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sînt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave. Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.